

Film Distribution Artcam
uvádí
dokument Huberta Saupera

DARWINOVA NOČNÍ MŮRA

v kinech od 9. března 2006

„Mohl bych natočit stejný film v Sierra Leone, pouze místo ryb by zde šlo o diamanty, v Hondurasu o banány, v Lívii, Nigérii nebo Angole o ropu.“

Hubert Sauper

Darwinova noční můra

Darwin's Nightmare / Rakousko, Belgie, Francie / 2004 / 107 minut / dokument / color / dolby SRD / anglicky, rusky, swahilsky + české titulky / 15+ / www.darwinsnightmare.com, fotografie ke stažení na: www.artcam.cz/press

Scénář a režie: Hubert Sauper

Umělecká spolupráce: Sandor Rieder, Nick Flynn

Kamera: Hubert Sauper

Zvuk: Cosmas Antoniadis

Střih: Denise Vindevogel

Střih zvuku: Veronika Hlawatsch

Produkce: Edouard Mauriat, Antonin Svoboda, Martin Gschlacht, Barbara Albert, Hubert Toint, Hubert Sauper

Motto:

Dnes se na celém světě bojuje o přírodní zdroje.

O to, kdo je získá, a kdo ne.

(Mkono, náčelník rybářské vesnice)

Obsah filmu

Darwinova noční můra ukazuje dopad globalizace hospodářských trhů na domorodé africké obyvatelstvo. Zvláštní druh dravé ryby, nilský okoun, byl kdysi v 60. letech zkušebně vypuštěn do Viktoriina jezera. Z vědeckého experimentu se stala biologická katastrofa: okoun se přemnožil a vyhubil ostatní druhy ryb žijících v tamních vodách. Zatímco v 60. letech bylo jezero domovem asi čtyř set různých druhů ryb, na konci 90. let byl nilský okoun v podstatě jediným druhem, který ve Viktoriině jezeře žil. Na počátku byl vysazen s dobrými úmysly: zajistit místním lidem zdroj potravin, kterým kostnaté, chuťově nevýrazné původní druhy nemohly být. Oproti nim byl nilský okoun masitý, snadno se rozmnožoval a dorůstal až do délky dvou metrů. Nebývalý výskyt okounů roztočil ekonomický mechanismus, který namísto aby byl domorodému obyvatelstvu k užítku, udržuje místní lidi v bídě. Okouni zaujali evropské obchodníky a stali se výnosným předmětem podnikání.

Zatímco letadla z Afriky vozí do Evropské unie rybí maso prvotřídní kvality, domorodí Afričané žijí ze zkažených zbytků, trpí hladu a umírají na podvýživu. Co přiváží letadla z Evropy? „Nic, jsou prázdné,“ říkají místní. Piloti, kteří řídí tyto velké

Film Distribution Artcam / Rašínovo nábřeží 6 / 128 00 Praha 2 / tel: 221 411 666 / fax: 221 411 699
www.artcam.cz, artcam@artcam.cz

PROGRAMACE: Alena Vokounová/ Jagelonská 7/ Plzeň/ tel: 377 220 641/alena.vokounova@artcam.cz

dopravní iljušiny ale vědí, co mají na palubě. Jsou to zbraně na podporu krutých občanských válek.

Tato letadla, která denně pendlují mezi Afrikou a Evropou, řídí bývalí vojenští letci Sovětské armády: Rusové a Ukrajinci. Někteří z nich se nezajímají o to, co kam vozí a jaké to může mít následky, jiným je líto, že jsou zapojeni do takového řetězce.

„Angolským dětem jsem přivezl z Evropy k Vánocům zbraně, evropským dětem jsem k Vánocům z jižní Afriky přivezl hroznové víno,“ říká jeden z pilotů. Všichni se však shodují: i my musíme nějak živit svoje rodiny, i my si potřebujeme vydělat.

Tak uvažuje uprostřed světa bídy i Raphael, černošský hlídač Národního rybolovného institutu, který za celonoční směnu dostává plat jeden dolar. „Mnoho lidí doufá, že bude válka. Sloužit v armádě znamená mít hodně peněz,“ vysvětluje Raphael.

Rybářský průmysl přitáhl k jezeru řadu lidí z vnitrozemí. Opustili své původní domovy na venkově a přestěhovali se do městských slumů.

S růstem mezinárodního obchodu vzrostl také počet prostitutek. Jinou šanci k výdělku jim tamní ekonomika nenabízí. Sexuální promiskuita v této oblasti je však zvláště nebezpečná. Na AIDS umírá v Tanzanii stále více obyvatel. Reverend místní křesťanské komunity ale říká: používání kondomů je hřích.

Na ulici rybářských měst žijí opuštěné děti: pohybují se ve skupinách, hledají potraviny a z kousků umělé hmoty vaří lepidlo, kterým se potom omamují.

Místní lidé tak stojí v nejnižším patře ekonomické pyramidy: ti šťastnější loví ryby a pracují v továrnách, ostatním nezbyvá než se živit zbytky ze skládek rybích kostí. Nejvýnosnější možností práce pro muže zůstává služba v armádě, pro dívky pak prostituce. „Být chudý je jako být starý“ stojí na dveřích jednoho z rybářských slumů.

Ocenění z festivalů

Cena ze nejlepší dokumentární film – Evropské filmové ceny 2004

Vídeňská filmová cena – Viennale, Vídeň, 2004

Cena pro dokumentární film – Montréal, 2004

Velká cena pro nejlepší film – Mezinárodní filmový festival v Kodani, 2004

Velká cena pro dokumentární film – Festival ekologických filmů, Paříž, 2004

Cena diváků – Mezinárodní filmový festival v Belfortu, 2004

Velká cena poroty – Festival Premiers Plans, Angers, 2005

Nejlepší film – Festival dokumentárních filmů, Chicago, 2005

Velká cena pro nejlepší dokumentární film – Cine Contenporain, Mexiko, 2005

Cena diváků – Festival dokumentárních filmů, Soluň, 2005

Cena norských filmových distributorů – Eurodoc 2005, Oslo

Nejlepší film v mezinárodní soutěži – Festival dokumentárních filmů Docaviv, Tel-Aviv, 2005

Zvláštní cena poroty – Mezinárodní festival dokumentárních filmů, Jihlava, 2005

Europa Cinemas Label

Nominace na Oscara za nejlepší dokument 2005

Film Distribution Artcam / Rašínovo nábřeží 6 / 128 00 Praha 2 / tel: 221 411 666 / fax: 221 411 699

www.artcam.cz, artcam@artcam.cz

PROGRAMACE: Alena Vokounová/ Jagelonská 7/ Plzeň/ tel: 377 220 641/alena.vokounova@artcam.cz

Hubert Sauper

(scénář, kamera, režie)

Sauper se narodil v roce 1966 v Rakousku, v malé vesnici v tyrolských Alpách. Než přišel do Francie, kde žije už deset let, pobýval ve Velké Británii, Itálii a Spojených státech. Studoval filmovou režii na Akademii múzických umění ve Vídni a na Universitě Paris 8. Kromě filmové práce (scénárista, kameraman, režisér, ale také

příležitostný herec: *Blaue Ferne*, režie: Peter Schreiner, Rakousko, 1994). Sauper působí jako pedagog na filmových školách v Evropě i USA. Jeho tvorba obsahuje jak hrané filmy (*Also schlafwandle ich am hellichten Tage*), tak dokumenty, které získaly řadu mezinárodních filmových cen. Před Darwinovou noční můrou natočil dokumentární film o ženách vystavených domácímu násilí *Osamocené se svými příběhy*. Velký úspěch slavil se svým dokumentárním filmem *Kisanganský deník*, který odhaluje drastické osudy skupiny 80 000 rwandských uprchlíků (Hutů), jež jsou nalezeni v Zairu po skončení rwandské občanské války. V nedostatečně zajištěném táboře umírají lidé na hladomor a nemoci. OSN je v součinnosti s rwandskou vládou připravuje na přesun zpět do Rwandy, tábory jsou však napadnuty konzskou armádou a rozehnány. Tisíce lidí mizí nadobro v džungli. Film byl oceněn mimo jiné také na Mezinárodním filmovém festivalu v Karlových Varech v roce 1998 Zvláštní cenou poroty.

Výběr z filmografie

- 2004 Darwinova noční můra (Darwin's Nightmare)
- 2001 Osamocené se svými příběhy (Seules avec nos histoires)
- 1997 Kisanganský deník (Kisangani Diary)
- 1995 Lomographer's Moscow
- 1994 Also schlafwandle ich am hellichten Tage
- 1993 On the Road With Emil
- 1993 Ich habe die angenehme Aufgabe
- 1990 Der Blasi
- 1990 Piraten in Österreich
- 1989 Era Max
- 1988 Wer fürchtet sich worm schwarzen Mann

Režisér o filmu

Nápad natočit tento film vzniknul, když jsem se připravoval na práci na jiném dokumentu, *Kisanganském deníku* (Kisangani Diary). V tomto předchozím filmu jsem sledoval osudy rwandských uprchlíků během konžského povstání. V roce 1997 jsem byl poprvé svědkem toho bizarního obrazu dvou obrovských letadel

preplněných jídlem. První z nich přivezlo čtyřicet pět tun hrachu z Ameriky pro uprchlíky přežívající v okolních táborech zřízených OSN. Druhé letadlo naopak odlétalo do Evropské unie a na palubě vezlo padesát tun čerstvých ryb.

Správčil jsem se s ruskými piloty. Brzy se ukázalo, že letadla přivázející hrách dopravují zároveň do těch samých cílových míst také zbraně, takže uprchlíci, kteří měli užitek z dováženého hrachu, se mohli během noci stát obětmi střelby. Ráno potom moje třesoucí se kamera viděla páchnoucí směs zničených táborů a lidských těl. Přímá zkušenost s příběhem takové bezcitné reality se stala impulsem pro *Darwinovu noční můru*.

Oblast Velkých jezer je prý kolébka lidstva, zelená, úrodná a bohatá na nerosty. Je známá unikátní divokou přírodou, zasněženými sopkami a slavnými národními parky. Zároveň je to ale opravdu *srdce temnoty* našeho světa (autor odkazuje na knihu Josepha Conrada *Srdce temnoty*, alegorický příběh o cestě podél řeky Kongo). Mohutné epidemie, nedostatek jídla a hlavně občanské války ničí tuto oblast. Tyto ozbrojené střety jsou ty nejkrvavější od druhé světové války. Jen ve Východním Kongu padlo během války každý den tolik

lidí jako byl počet obětí 11. září 2001 v New Yorku.

Při natáčení *Darwinovy noční můry* jsme pracovali jako minimalistický tým: můj věrný společník Sandor, malá kamera a já. Museli jsme být velmi blízko našim hrdinům a sledovat jejich životy po dlouhou dobu. Bylo snadné nalézt ohromující záběry, protože jsme natáčeli ohromující skutečnost. Ale bylo také snadné dostat se do průšvihů.

V Tanzanii jsme se nikdy nemohli prezentovat jako filmový štáb. Abychom mohli letět s nákladními letadly, museli jsme se přestrojit za členy posádky a vytvořit si falešnou identitu. Ve vesnici si nás spletli s misionáři, v rybí továrně se zase manažeři báli, že jsme hygienici z Evropské unie. Museli jsme se stát australskými obchodníky v exkluzivních hotelových barech nebo neškodnými baťůžkáři v africké

buši, kteří si jen tak něco natáčejí. Jednou jsme byli zase zadrženi na malém rybářském ostrově. Obvinili nás z toho, že natáčíme filmy s nahými dívkami. Mnoho dní jsme ztratili při výsleších zmatenými policisty, na kontrolních stanicích a ve věznicích. Významná část rozpočtu byla promrhána na kauce, pokuty a úplatky.

Stará otázka, který společenský a politický systém je pro svět nejlepší, je zřejmě zodpovězena. Kapitalismus vyhrál. Definitivní podoba budoucí společnosti je *konzumní demokracie*, která je chápána jako *civilizovaná a dobrá*. V darwinovském smyslu *dobrý systém* vyhrál. Ať už vyhrál přesvědčováním svých nepřátel nebo jejich vyhubením.

Není třeba, abych říkal, že v Africe hladoví děti. Mým úkolem je sdělit to prostřednictvím jazyka umění. V mém filmu není nic nového. Všechno to známe. Chtěl jsem tomu jen dát tvář. Přetvořit naše vědění v pochopení.

V Darwinově noční můře jsem se pokusil přetvořit bizarní příběh o úspěchu ryby a pomíjivý boom kolem nejvhodnějšího zvířete v ironickou, odstrašující alegorii, která by popsala to, co se nazývá *nový světový řád*. Mohl bych natočit stejný druh filmu v Sierra Leoně, jen bych ryby vyměnil za diamanty, v Hondurasu za banány a v Libyi, Nigérii a Angole za ropu.

Lokace

Film byl natáčen na různých místech východoafrického státu Tanzanie: zejména v okolí Viktoriina jezera (svou rozlohou velké jako Irsko), v původních i nově vzniklých městech, jež žijí z rybolovu a potravinářského průmyslu.

Tanzanie patří k nejchudším státům světa, na žebříčku porovnávacím hrubé domácí produkty států se řadí s 630 americkými dolary na hlavu (odhad 2002) do poslední desítky. Obyvatelstvo je z 80% zaměstnáno v zemědělství. Důležitou komoditou je rybolov, Tanzanie však není v produkci potravin soběstačná. Jak je ukázáno ve filmu, obrovské množství rybiho masa pocházejícího z Viktoriina jezera není určeno pro tanzanijský trh, nýbrž se stalo výnosnou exportní komoditou. Evropští investoři vytvořili v Tanzanii rybí průmysl, který natolik zvyšuje cenu rybích produktů, že si je chudé obyvatelstvo nemůže dovolit, a tak se musí spokojit s neprodejnými zbytky ze skládek.

